

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΓΕΩΠΟΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΟΜΕΑΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

**ΟΔΗΓΙΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ
ΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ**
(Α. Σέμος, Καθηγητής)

Θεσσαλονίκη 2010

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συγγραφή μίας πτυχιακής εργασίας είναι μία υποχρέωση όλων των φοιτητών / σπουδαστών προκειμένου να ολοκληρώσουν ένα κύκλο σπουδών τους. Η πτυχιακή εργασία προσφέρει στο σπουδαστή την ευκαιρία να αποδείξει ότι έχει την ικανότητα να χρησιμοποιήσει τις γνώσεις που απέκτησε κατά την διάρκεια των σπουδών του. Επιπλέον, η πτυχιακή εργασία δίνει στο σπουδαστή τη δυνατότητα να ασχοληθεί και να διερευνήσει ένα θέμα που τον ενδιαφέρει, εφαρμόζοντας επιστημονική προσέγγιση. Συνεπώς, μια επιστημονική εργασία προϋποθέτει:

- συγκέντρωση και αξιοποίηση (ανάλυση, παρουσίαση και ερμηνεία) πληροφοριών / δεδομένων,
- διαμόρφωση απάντησης / λύσης σε συγκεκριμένο ερώτημα ή πρόβλημα,
- εφαρμογή μιας διαδικασίας που στηρίζεται σε αυστηρά επιστημονική ανάλυση.

Οι επιστημονικές εργασίες διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: στις έρευνες και στις μελέτες, τις θεωρητικές δηλαδή εργασίες.

A) Έρευνες

Η ερευνητική διαδικασία ξεκινά με τη διατύπωση ενός προβλήματος ή μιας υπόθεσης. Γεγονός που προϋποθέτει εμπεριστατωμένη βιβλιογραφική επισκόπηση για ενημέρωση πάνω στα πορίσματα που προέκυψαν από προηγούμενες έρευνες στο θέμα και πάνω στη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε. Η εργασία συνεχίζεται με το σχεδιασμό της έρευνας και τη συλλογή, οργάνωση και ανάλυση των δεδομένων και ολοκληρώνεται με την εξαγωγή συμπερασμάτων και γενικεύσεων σχετικών με το πρόβλημα και/ ή την υπόθεση της έρευνας¹.

B) Μελέτες

Θεωρητική καλείται η εργασία για την εκπόνηση της οποίας ο συγγραφέας στηρίζεται σε πρωτογενή και δευτερογενή βιβλιογραφία. Ο συγγραφέας ξεκινά από συγκεκριμένο θέμα, διερευνά τι προηγήθηκε στο θέμα αυτό, συλλέγει σχετικές πληροφορίες, συγκρίνει και αντιπαραβάλλει αυτές τις πληροφορίες και καταλήγει στις δικές του θέσεις και συμπεράσματα¹.

Μια ενδιαφέρουσα πτυχιακή εργασία θα πρέπει να έχει σαφή σκοπό ενώ θα πρέπει κατά την ανάγνωση της να απαντά στα παρακάτω ερωτήματα:

- Είναι σημαντικό το θέμα από ακαδημαϊκής πλευράς,
- Έχει ενδιαφέρον το θέμα από πρακτικής πλευρά και
- Ποιες μπορεί να είναι οι συνέπειες της τόσο ακαδημαϊκά όσο και πρακτικά (π.χ. περαιτέρω ερευνά σε συγκεκριμένους τομείς)

Για τη συγγραφή της εργασίας, πέρα από την προσεκτική επιλογή του θέματος που θεωρείται καθοριστικό στοιχείο για την επιτυχημένη ολοκλήρωση της, απαιτείται και η πιστή τήρηση κάποιων βασικών κανόνων. Στη συνέχεια παρουσιάζονται κάποιοι από αυτούς τους κανόνες σε σχέση με τη δομή και τον τρόπο συγγραφής των επιστημονικών εργασιών. Θα πρέπει να τονιστεί ότι οι κανόνες που δίνονται δεν είναι απολυτοί και δεν ισχύουν σε όλες τις περιπτώσεις. Σημαντικό ρόλο στην τελική διαμόρφωση της πτυχιακής θα έχει και η προσωπική άποψη του επιβλέποντα

¹ Θεοφιλίδης, X (1995). Η συγγραφή επιστημονικής εργασίας: από τη θεωρία στην πράξη. Αθήνα,

καθηγητή.

2. Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το Τμήμα Εκδόσεων και Βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Κοζάνης προτείνει έναν οδηγό για την δομή της επιστημονικής εργασίας, ως προϋπόθεση για την κατάθεση της στο τμήμα Εκδόσεων και:

Όταν πρόκειται για **έρευνα** προτείνεται η παρακάτω δομή:

- Εξώφυλλο
- Σελίδα τίτλου
- Σελίδα αφιέρωσης (*προαιρετικά*)
- Περύληψη (Ελληνική και αγγλική γλώσσα)
- Πίνακας περιεχομένων
- Πρόλογος
- Εισαγωγή
- Θεωρητικό Πλαίσιο
- Μεθοδολογία
- Συμπεράσματα
- Βιβλιογραφία
- Παράρτημα (*προαιρετικά*)
- Ευρετήριο (*προαιρετικά*)

Ενώ, όταν πρόκειται για **μελέτη** προτείνεται η παρακάτω δομή:

- Εξώφυλλο
- Σελίδα τίτλου
- Σελίδα αφιέρωσης (*προαιρετικά*)
- Περύληψη (Ελληνική και αγγλική γλώσσα)
- Πίνακας: περιεχομένων
- Πρόλογος
- Εισαγωγή
- Κύριο Μέρος
- Επίλογος
- Βιβλιογραφία
- Παράρτημα (*προαιρετικά*)
- Ευρετήριο (*προαιρετικά*)

Επιπλέον και εφόσον είναι χρήσιμα στην πτυχιακή μπορεί μετά τον πινάκα περιεχόμενων να υπάρχουν (*προαιρετικά*):

- Πίνακας Συντομογραφιών,
- Κατάλογος Σχημάτων και Εικόνων,
- Κατάλογος Πινάκων

Στη συνέχεια δίνεται μια σύντομη περιγραφή για το τι θα πρέπει να περιέχει κάθε ενότητα.

2.1. Περύληψη

Το σπουδαιότερο ίσως τμήμα μας εργασίας και αυτό που συνήθως διαβάζεται από όλους. Ο αναγνώστης θα πρέπει να μπορέσει μέσα από λίγες μόνο γραμμές (μέχρι 400 λέξεις) να κατανοήσει:

- το σκοπό,
- τη μεθοδολογία,
- τα αποτελέσματα,
- τους περιορισμούς,
- τις πρακτικές εφαρμογές και
- τα πρωτότυπα σημεία της έρευνας που διεξήχθη στο πλαίσιο της εργασίας.

Στο τέλος της περίληψης γράφονται οι **Λέξεις – Κλειδιά** (δηλ. Βασικές έννοιες ή όροι που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη δημιουργία ευρετηρίων, π.χ. σε βάσεις δεδομένων, αλλά και που δίνουν τους βασικούς άξονες της εργασίας).

2.2 Πρόλογος

Στον πρόλογο διατυπώνεται περιληπτικά ο προβληματισμός και ο σκοπός που οδήγησαν στην εκπόνηση της εργασίας / έρευνας, τα βήματα που ακολουθήθηκαν, οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν. **Η δομή που ακολουθείται αποτελεί συντομογραφία του συνόλου της εργασίας.** Δηλαδή, στην αρχή αναφέρεται εν συντομίᾳ το περιεχόμενο όλων των κεφαλαίων της βιβλιογραφικής επισκόπησης, στη συνέχεια περιγράφονται η μεθοδολογία και η ερευνά καθ' εαυτή ενώ στο τέλος αναφέρονται συνοπτικά τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα της εργασίας.

Στον πρόλογο επίσης, διατυπώνονται και οι ευχαριστίες προς όλους εκείνους που βοήθησαν στην πραγματοποίηση της εργασίας (επιβλέπων, εξεταστική επιτροπή, Δημόσιες Υπηρεσίες, Οργανισμούς, Εταιρίες, Καθηγητές, συμφοιτητές, άλλα άτομα κ.λπ.). Είναι αποκλειστικό δικαίωμα του φοιτητή που εκπονεί την πτυχιακή να ευχαριστήσει κάποιον/ κάποιους ή όχι.

Όσον αφόρα το ύφος γραφής του προλόγου, θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι γίνεται πιο προσωπικό, όταν στο πρόλογο υπάρχουν και ευχαριστίες.

Συνήθως, ο πρόλογος διαβάζεται από όλους ακόμη και από εκείνους που δε θα διαβάσουν την υπόλοιπη πτυχιακή.

2.3. Εισαγωγή.

Στην εισαγωγή περιγράφεται το αντικείμενο της έρευνας και παρουσιάζεται περιληπτικά η προσέγγιση που ακολουθείται για την αντιμετώπισή του (ή αλλιώς **θέση και ανάπτυξη του προβλήματος**). Στην εισαγωγή θα πρέπει να αναφέρονται τα εξής (με τη σειρά που ακολουθούν):

- προσδιορισμός του προβλήματος που εξετάζει η διπλωματική εργασία (1 με 2 παράγραφοι)
- Η προηγούμενη γνώση στην προσέγγιση του προβλήματος (1 με 2 παράγραφοι)
- Ο σκοπός και οι στόχοι της διπλωματικής εργασίας (1 με 2 παράγραφοι)
- Η περιγραφή της μεθοδολογίας / μεθόδου που χρησιμοποιήθηκε στην ανάπτυξη του θέματος της εργασίας (Ο συνδυασμός δηλαδή «πρόβλημα – θεωρία – μέθοδος») (2 παράγραφοι).
- Συνοπτική παρουσίαση των κεφαλαίων που θα ακολουθήσουν από 1 παράγραφος για κάθε κεφάλαιο).

Στην **εισαγωγή συνήθως δεν αναφέρονται καθόλου αποτελέσματα, συμπεράσματα και προβληματισμοί που προκύπτουν από την εργασία.** Αναφέρονται πληροφορίες που είναι ήδη γνωστές και δημοσιευμένες (π.χ. σε βιβλία, περιοδικά ή σε συνεδρία), η επισκόπηση δηλαδή της βιβλιογραφίας του σχετικού πεδίου (*literature review*). Η

βιβλιογραφική επισκόπηση συνοψίζει συστηματικά (αλλά και κριτικά) τις πηγές που χρησιμοποιήθηκαν στην εργασία. Δείχνει ότι ο φοιτητής / ερευνητής είναι εξοικειωμένος με την υπάρχουσα βιβλιογραφία πάνω σε ένα θέμα και συνεπώς, με τις διαθέσιμες πληροφορίες στο θέμα που εξετάζει.

Επίσης, η περιγραφή των πηγών που χρησιμοποιήθηκαν στη συγκεκριμένη εργασία και η παρουσίαση των λόγων, για τους όποιους επιλεχτήκαν οι συγκεκριμένες προσεγγίσεις (και όχι κάποιες άλλες π.χ. άλλων συγγραφέων ή ερευνητών), αποτελούν και τη θεωρητική βάση της εργασίας πάνω στην οποία στηρίζεται αλλά και που, σε πολλές περιπτώσεις, δικαιολογεί το συγκεκριμένο τρόπο που τελικά επιλέχτηκε για να διερευνηθεί το συγκεκριμένο πρόβλημα, που παρουσιάζεται στην πτυχιακή εργασία.

Συνοψίζοντας, σκοπός της εισαγωγής είναι να βοηθηθεί ο αναγνώστης να αντιληφθεί το αντικείμενο της εργασίας αλλά και για να παρουσιαστεί ο τρόπος που επιλέχτηκε για να αναπτυχθεί η εργασία. Καλό θα είναι η εισαγωγή να παρουσιάζει αυτό που πραγματικά έχει γίνει και που ουσιαστικά υπάρχει στα επόμενα κεφάλαια της εργασία. Για το λόγο αυτό, η εισαγωγή γράφεται όσο προχώρα η εργασία ή μπορεί να γραφτεί και στο τέλος της.

Η εισαγωγή δεν πρέπει να είναι περισσότερο από 2-3 σελίδες (ανάλογα με τη συνολική έκταση της εργασίας).

2.4. Το Κυρίως Μέρος.

Το κυρίως μέρος της εργασίας είναι διαρθρωμένο σε επιμέρους κεφάλαια με συνεχή αρίθμηση. Η σειρά των κεφαλαίων και η διάρθρωση των περιεχομένων τους θα πρέπει να στηρίζονται σε ένα προκαθορισμένο σχεδιάγραμμα. Κάθε κεφάλαιο αναφέρεται σε ένα επιμέρους θέμα ή πρόβλημα, που συμβάλλει στην εξέταση του θέματος της έρευνας. Όλα μαζί τα κεφάλαια οδηγούν στη ανάπτυξη του κεντρικού προβλήματος και στη στήριξη των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από την ανάλυση του. Ανάλογα με το θέμα της εργασίας και τον τρόπο με τον οποίο αναπτύσσεται, υπάρχουν κατά περίπτωση τα παρακάτω κεφάλαια:

A) Βιβλιογραφική έρευνα ή επισκόπηση. Σε αυτό κεφάλαιο ο ερευνητής προσπαθεί να εντάξει το πρόβλημα που εξετάζει σε ένα γενικότερο θεωρητικό πλαίσιο, ενώ παράλληλα, εξετάζοντας την υπάρχουσα σχετική βιβλιογραφία, προσδιορίζει το ιστορικό της διερεύνησής του συγκεκριμένου προβλήματος και δίνει την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η έρευνά σήμερα. Ταυτόχρονα, μέσα από τις διαπιστώσεις και τις αντιλήψεις των προηγούμενων συγγραφέων που τελικά επιλέγει, περνάει και τη δική του «οπτική γωνία», υπό την οποία εξετάζει το πρόβλημα. Στο τέλος του κεφαλαίου αυτού παρουσιάζονται και διατυπώνονται οι ερευνητικές υποθέσεις της εργασίας, εφόσον επιβάλλεται από τους σκοπούς της. Στο κείμενο της εργασίας ακολουθείται η τυπική λογική που ορίζει ότι πρώτα διατυπώνουμε το πρόβλημα και μετά το διαπραγματεύομαστε. Στο τέλος της εργασίας εξετάζεται αν οι υποθέσεις που διατυπώθηκαν σε αυτό το σημείο επαληθεύονται ή διαψεύδονται.

B) Μεθοδολογία της έρευνας. Το κεφάλαιο αυτό διευκρινίζει, από κάθε άποψη, την τακτική της έρευνας που διεξήχθη συνεπώς:

- περιγράφει το χώρο και το χρόνο, στον οποίο έγινε η έρευνα και τους όρους που τον έκαναν κατάλληλο γι' αυτό,
- αναλύει τον τρόπο επιλογής, όπως και τα βασικά χαρακτηριστικά του δείγματος της έρευνας (αν υπάρχει),
- περιγράφει με κάθε δυνατή λεπτομέρεια τον πειραματικό σχεδιασμό που

ακολουθήθηκε αλλά και τις μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν (ποσοτικές ή ποιοτικές, κλπ),

- περιγράφει το θεωρητικό υπόβαθρο των στατιστικών μεθόδων που χρησιμοποιήθηκαν για την ανάλυση των δεδομένων.

Γ) Επεξεργασία των δεδομένων της έρευνας. Στο κεφάλαιο αυτό ο συγγραφέας κάνει λεπτομερή αναφορά στους τρόπους, τα μέσα και τη σειρά ανάλυσης και επεξεργασίας των δεδομένων της έρευνάς του. Είναι εκτενέστερο από όλα όσα έχουν προηγηθεί. Το κείμενο αυτού του κεφαλαίου συχνά διακόπτεται από στατιστικούς πίνακες και σχεδιαγράμματα (ιστογράμματα, ραβδογράμματα κλπ), μέσα στα οποία παρουσιάζονται τα κυριότερα αποτελέσματα της ανάλυσης των δεδομένων της έρευνας.

Δ) Αποτελέσματα της έρευνας. Το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει αυτό που συνήθως ονομάζουν «συζήτηση» των αποτελεσμάτων, δηλαδή τα σχόλια του συγγραφέα / ερευνητή πάνω στα αποτελέσματα της έρευνάς του. Το κεφάλαιο αυτό καταλήγει σε μια αναγκαία σύνοψη, στον τελικό σχολιασμό των ευρημάτων.

Ε) Επίλογος - Συμπεράσματα – Προτάσεις της έρευνας. Περιλαμβάνει την τελική σύνδεση της βιβλιογραφίας και του εμπειρικού μέρους της έρευνας που πραγματοποιήθηκε. Στο μικρό αυτό κεφάλαιο, ο συγγραφέας / ερευνητής με βάση τα αποτελέσματα και τα δεδομένα της έρευνάς του, προτείνει ορισμένες θεωρητικές ή και πρακτικές αλλαγές στο χώρο της επιστήμης και της εκπαίδευτικής πραγματικότητας, αντίστοιχα. Επίσης γίνεται μια παράθεση των περιορισμών της ανάλυσης και εν γένει της εργασίας, ενώ τέλος γίνεται αναφορά στις προοπτικές μελλοντικής έρευνας πάνω στο θέμα. Το κεφάλαιο αυτό παίρνει τη θέση του «Επιλόγου» που βρίσκει κανείς μέσα σε μελέτες και έρευνες αρχειακού και βιβλιακού χαρακτήρα χωρίς όμως Προτάσεις και Επίλογος να ταυτίζονται απόλυτα.

Σημείωση: κάθε κεφάλαιο μπορεί στο κυρίως μέρος να έχει εισαγωγή στην αρχή και σύνοψη – συμπεράσματα στο τέλος ώστε να εξηγείται γιατί χρειάζεται και πως συνδέεται με τα υπόλοιπα κεφάλαια της εργασίας χωρίς ωστόσο αυτό να είναι δεσμευτικό.

2.4. Βιβλιογραφία

Οι βιβλιογραφικές παραπομπές και η σωστή χρήση τους μέσα στο κείμενο της πτυχιακής εργασίας είναι από τα πιο σημαντικά ζητήματα για μια πτυχιακή και ίσως διαδραματίζει και το σημαντικότερο ρόλο στην αξιολόγηση της. Οι Βιβλιογραφικές παραπομπές χρησιμοποιούνται κάθε φορά που γράφουμε:

- εντός εισαγωγικών το ακριβές χωρίο ή επακριβώς τα λόγια του συγγραφέα από μία πηγή και
- σε γενικές γραμμές αυτά που είπε κάποιος άλλος ή μεταφέρουμε συνοπτικά πληροφορίες από κάποια πηγή.

Δεν χρησιμοποιούνται βιβλιογραφικές παραπομπές στις περιπτώσεις που εκφράζονται προσωπικές κρίσεις και τα συμπεράσματα του συγγραφέα της εργασίας.

Οι συγγραφείς επιστημονικών εργασιών είναι υποχρεωμένοι να αναφέρουν **από που** έχουν πάρει τις πληροφορίες που έχουν χρησιμοποιήσει στην εργασία τους. Η απάντηση στο από που έχει πάρει αυτές πληροφορίες ο συγγραφέας της επιστημονικής εργασίας γίνεται με τη χρήση παραπομών μέσα στο κείμενο. Επιπλέον, με τη χρήση παραπομών και την ακριβή παρουσίαση των πηγών του ο συγγραφέας προσδίδει κύρος, εγκυρότητα και αξιοπιστία στην εργασία του. Επίσης με τη χρήση παραπομπών αποφεύγεται η λογοκλοπή (*plagiarism*) και η κλοπή παραπομών, η χρήση δηλαδή παραπομών από άλλες εργασίες ή βιβλία. Θα πρέπει δηλαδή να αναφέρονται οι

βιβλιογραφικές παραπομπές που χρησιμοποιήθηκαν σε όλη την εργασία και τις οποίες θα πρέπει να έχει διαβάσει ο ίδιος ο συγγραφέας. Θεωρείται ότι **η εντιμότητα είναι βασικός κανόνας στις επιστημονικές εργασίες**².

Παρόλα ταύτα όταν μια βιβλιογραφική παραπομπή δεν είναι δυνατόν να βρεθεί, μπορεί να αναφερθεί ως εξής:σύμφωνα με τον Akerlof (1970), όπως αναφέρεται στους Watson et al. (2002)....., και αυτό συνήθως γίνεται για παλιές εργασίες ή εργασίες που βρίσκονται σε σπάνια βιβλία και περιοδικά και στα οποία δεν είναι δυνατή η πρόσβαση.

Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δίνεται στις **πήγες και πληροφορίες που αντληθήκαν από το διαδίκτυο**. Το Διαδίκτυο αποτελεί μια ανεξάντλητη πηγή πληροφοριών και διαθέτει τεράστιο αριθμό ηλεκτρονικών πηγών και πληροφοριών που προέρχονται από κυβερνητικές, εμπορικές, ακαδημαϊκές, εταιρικές ακόμη και από προσωπικές πηγές. Οι πληροφορίες όμως που δημοσιεύονται σε ιστοσελίδες στο διαδίκτυο πολλές φόρες δεν υπόκεινται σε οποιασδήποτε μορφής έλεγχο εγκυρότητας και αξιοπιστίας. Επιπλέον, ο καθένας έχει τη δυνατότητα να «κατασκευάσει» μια ιστοσελίδα και να δημοσιεύσει ό,τι τον ενδιαφέρει ή να προσπαθήσει να προωθήσει τα συμφέροντα του μέσω της ανάρτησης δεδομένων που ταιριάζουν με τις επιδιώξεις του. Συνεπώς, η αξιοπιστία των δεδομένων που αναρτώνται στο διαδίκτυο εξαρτάται αποκλειστικά από το φορέα που δημιουργησε την ιστοσελίδα. Για αυτό το λόγο, όταν ένας συγγραφέας μιας επιστημονικής εργασίας χρησιμοποιεί πληροφορίες που έχουν δημοσιευθεί στο Διαδίκτυο, θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός και να αξιολογεί τις ιστοσελίδες με συγκεκριμένα κριτήρια (παράρτημα "Αξιολόγηση Ιστοσελίδων"). Τέλος, οι αναφορές στις ιστοσελίδες πρέπει να είναι στη συγκεκριμένη σελίδα που περιέχει το αντικείμενο, και όχι στη αρχική ιστοσελίδα του δικτυακού τόπου του φορέα ενώ θα πρέπει να συνοδεύεται και από την ημερομηνία, στην οποία έγινε η ανάκτηση των συγκεκριμένων πληροφοριών.

Κλείνοντας θα πρέπει να επισημάνουμε για μια ακόμη φόρα ότι για οποιαδήποτε βιβλιογραφική παραπομπή υπάρχει στο κείμενο θα πρέπει να συμπεριληφθεί στη βιβλιογραφία αντίστοιχη αναφορά, καταγεγραμμένη με συγκεκριμένο τρόπο, όπως περιγράφεται παρακάτω.

Η βιβλιογραφία παρατίθεται κατά αλφαριθμητική σειρά, με βάση το επώνυμο των συγγραφέα χωρίς αρίθμηση και πρέπει να υπάρχουν οπωσδήποτε μέσα στο κυρίως κείμενο της εργασίας, ενώ δε γίνεται διαχωρισμός, βιβλίων, περιοδικών κλπ. Συνεπώς, δημιουργούνται τρεις λίστες, μία για ελληνικά [Α], μία για ξένα ονόματα [Β] και μια για τις ιστοσελίδες [Γ]

(Δώστε **προσοχή** στο πότε τα γράμματα είναι πλάγια):

A. Παραπομπές σε βιβλία:

Γεωργογιάννης, Π. (1999), *Θέματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης*. Gutenberg, Αθήνα
{Επώνυμο συγγραφέα}, {Αρχικό ονόματος}. {(χρονολογία έκδοσης)}, {Τίτλος βιβλίου}. {Εκδοτικός Οίκος}, {Πόλη έκδοσης}

B. Παραπομπές σε άρθρα και περιοδικά:

Μήτσης, Ν. (2002) Η δεξιότητα της ομιλίας υπό το πρίσμα της επικουνωνιακής προσέγγισης της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Ελληνικά ως Δεύτερη ή Ξένη Γλώσσα, 2, 4-10

{Επώνυμο συγγραφέα}, {Αρχικό ονόματος}. {(χρονολογία έκδοσης)}, {Τίτλος άρθρου}. {Τίτλος Περιοδικού}, {αρ. τόμου ή τεύχου}, {αρ. σελίδων}

C. Παραπομπές σε κεφάλαια βιβλίων:

² Α. Λιάκου, σημειώσεις μαθήματος «Εισαγωγή στην Ιστορική Επιστήμη»

Μάρκου, Γ. (1997), Σχολική και κοινωνική (επαν)ένταξη παλιννοστούντων μαθητών: η σκοπιά των γονέων. Στο Ε. Σκούρτου (Επιμ.) *Θέματα Διγλωσσίας και Εκπαίδευσης* (σ. 103-137). Νήσος, Αθήνα

{Επώνυμο συγγραφέα}, {Αρχικό ονόματος}. {(χρονολογία έκδοσης)}, {Τίτλος κεφαλαίου}. Στο {Αρχικό Ονόματος Επιμελητή}. {Επώνυμο Επιμελητή} (Επιμ.) {Τίτλος Βιβλίου} {αρ. σελίδων}. {Εκδοτικός Οίκος}, {Πόλη έκδοσης}

D. Παραπομπές σε πρακτικά συνεδρίων:

Γαλάνης, Γ. & Δ. Πρεντουλή, (2002), Αλβανόφωνοι δάσκαλοι μέσα σε ελληνικές τάξεις. Πρόκληση ή αναγκαιότητα για την ελληνική κοινωνία;. Στο Π. Γεωργογιάννης (Επιμ) *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Ελληνικά ως Δεύτερη ή Ξένη γλώσσα, Τόμος II* (σ. 44-62). Πρακτικά 4ου Διεθνούς Συνεδρίου «Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Ελληνικά ως Δεύτερη ή Ξένη Γλώσσα», Πάτρα 28 Ιουνίου – 1 Ιουλίου 2001. Πάτρα {Επώνυμο συγγραφέα}, {Αρχικό ονόματος}. {(χρονολογία έκδοσης)}, {Τίτλος Εισήγησης}. Στο {Αρχικό Ονόματος Επιμελητή}. {Επώνυμο Επιμελητή} (Επιμ.) {Τίτλος Βιβλίου, Αριθ. Τόμου} {(αρ. σελίδων)}. {Πρακτικά {Τίτλος Συνεδρίου, Χώρος και Ημερ/νία Διεξαγωγής Συνεδρίου}. {Εκδοτικός Οίκος}, {Πόλη έκδοσης}

E. Παραπομπές σε ιστοσελίδες:

Cornes, A., Intercultural Empathy, στο: <http://www.global-excellence.com/getfile.php?g=40> (προσπελάστηκε στις 5/1/2009)
{Επώνυμο συγγραφέα}, {Αρχικό ονόματος}., {Τίτλος Άρθρου}, στο: (πλήρης διεύθυνση ιστοσελίδας) {**(ημερομηνία προσπέλασης τους άρθρου στο διαδίκτυο)**}

ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΗ:

Τρόποι για να παραθέσετε τη βιβλιογραφία υπάρχουν πάρα πολλοί.
Όποιον όμως θα επιλέξετε θα πρέπει να τον τηρήσετε πιστά από την αρχή μέχρι το τέλος της εργασίας.

Συνεπώς μια λίστα με βιβλιογραφία θα την έξης μιρφή:

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A). Ελληνική

Γεωργογιάννης, Π. (1999), *Θέματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης*. Αθήνα, Gutenberg Δαμιανάκος Σ., Ζακοπούλου Ε., Κασίμης Χ., Νιτσιάκος Β. (1997). *Εξουσία, Εργασία και Μνήμη σε τρία χωριά της Ηπείρου: Η τοπική δυναμική της επιβίωσης*, Εκδόσεις Πλέθρον και EKKE, Αθήνα.

Ζακοπούλου Ε. (1999). «Πολυαπασχολούμενοι και Γεωργία: Προς μια νέα ανίχνευση ενός πολυδιάστατου φαινομένου», Κασίμης Χ., Λουλούδης Λ (επιμ.) *Υπαιθρος Χώρα: Η Ελληνική Αγροτική Κοινωνία στο τέλος του 20^{ου} αιώνα*, EKKE και Εκδόσεις Πλέθρον, Αθήνα.

Μήτσης, Ν. (2002) Η δεξιότητα της ομιλίας υπό το πρίσμα της επικοινωνιακής προσέγγισης της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας. *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Ελληνικά ως Δεύτερη ή Ξένη Γλώσσα*, 2, 4-10

B) Αγγλική

Gidarakou I. (1999). "Young Women's Attitudes Towards Agriculture and Women's New Roles in the Greek Countryside: A First Approach", *Journal of Rural Studies*, Vol. 15 (2).

- Hoggart K., Buller H., Black R. (1995). *Rural Europe: Identity and Change*, Arnold, London, New York, Sydney, Auckland.
- Long A. Van der Ploeg J. D. (1994). *Born from within: practice and perspectives of endogenous rural development*, Van Gorcum, The Hague.

Γ).. Ιστοσελίδες

Rafailidis S., Schatzmann M. (1997). URL: http://www.mi.uni-hamburg.de/technische_meteorologie/windtunnel/street02/Overview.html (προσπελάστηκε στις 5/1/2009)

2.5. Παραρτήματα

Το παράρτημα είναι προαιρετικό και περιέχει συνήθως το επιπλέον υλικό της έρευνας που είτε είναι εκτενές, είτε δευτερεύουσας σημασίας και συνεπώς δεν χρειάζεται να συμπεριληφθεί μέσα στο κυρίως κείμενο της εργασίας, όπως είναι π.χ. κατάλογοι, δημόσια έγγραφα, νομοθεσίες, υποδείγματα ερωτηματολογίων συλλογής δεδομένων, εκτενείς στατιστικοί πίνακες, εικόνες, σχεδιαγράμματα, χάρτες, γραφικά κλπ. που σχετίζονται άμεσα με την εργασία αλλά τα οποία θα μπορούσε να τα δει ο αναγνώστης αργότερα χωρίς δηλαδή να αλλοιώνεται ή να διαταράσσεται η ροή πληροφοριών του κυρίως μέρους της εργασίας.

Τα παραρτήματα μπορεί να είναι ένα ή πολλά. Κάθε παράρτημα πρέπει να έχει ενιαίο θέμα. Αν πρέπει να παρουσιαστεί επιπλέον υλικό τότε δημιουργείται και δεύτερο παράρτημα μετά το πρώτο. Αν το παράρτημα είναι ένα τότε ονομάζεται απλώς Παράρτημα, αν είναι πολλά τότε αναφέρονται ως Παράρτημα Α, Παράρτημα Β κλπ. Το παράρτημα τοποθετείται στο τέλος της εργασίας μετά τη βιβλιογραφία και αποτελεί ξεχωριστό τμήμα της εργασίας (αριθμείται ξεχωριστά από το 1) και αναφέρεται στα περιεχόμενα. Στα περιεχόμενα δεν αναφέρεται τι περιλαμβάνει το κάθε παράρτημα, παρά μόνο η λέξη Παράρτημα (ή Παράρτημα Α κλπ). Το παράρτημα ξεκινάει με τον τίτλο Παράρτημα και στη συνέχεια, σε επόμενη σελίδα, παρουσιάζεται το περιεχόμενό του.

3. Γενικές οδηγίες γραφής - Το ύφος της Πτυχιακής

Το κείμενο στην πτυχιακή εργασία θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από πληρότητα, δομή, οργάνωση, γλωσσική σαφήνεια και ακρίβεια, αλλά χωρίς να υπολείπεται σε πρωτοτυπία και δημιουργικότητα. Βασικό ζητούμενο σε μια πτυχιακή εργασία είναι η εγκυρότητα αλλά και η λογική συνέχεια και συνέπεια που θα πρέπει να έχει η παρουσίαση των επιχειρημάτων, θέσεων και απόψεων που χρησιμοποιούνται για να αναπτύξουν το προβληματισμό του σπουδαστή στην εργασία του. Οι σπουδαστές συνεπώς, καλούνται να διατυπώσουν τη σκέψη τους απλά αλλά με σαφήνεια και να χρησιμοποιούν για αυτό το λόγο θα πρέπει να χρησιμοποιούν σωστά δομημένες προτάσεις. Μερικοί απλοί κανόνες που μπορούν να βοηθήσουν προς αυτή τη κατεύθυνση είναι να:

- Χρησιμοποιούνται μικρές προτάσεις με σαφήνεια και απλότητα,
- Αποφεύγονται οι μακροσκελείς περίοδοι,
- Υπάρχουν συχνές αλλαγές παραγράφων,
- Οι παράγραφοι συνδέονται νοηματικά,
- Στο τέλος κάθε (υπο)κεφαλαίου, καλό είναι να υπάρχει μία παράγραφος-συμπέρασμα που να συνοψίζει τις επιμέρους θέσεις που υποστηρίχθηκαν,
- Αποφεύγονται οι κατά λέξη επαναλήψεις μίας ή περισσότερων φράσεων ή προτάσεων από βιβλία άρθρα κλπ. Να γίνεται προσπάθεια αντί για απλή επανάληψη να γίνεται παράφραση των απόψεων που υπάρχουν στα βιβλία κλπ.

- Να υπάρχει ποικιλία έκφρασης, όχι μόνο ως προς την επιλογή κάθε φορά των κατάλληλων λέξεων (κυρίως ρημάτων) αλλά και ως προς την εναλλαγή ενεργητικής και παθητικής σύνταξης,
- Αποφεύγονται καθημερινές, κοινότυπες, δημοσιογραφικές εκφράσεις, ωραιολογίες, λογοτεχνίουσες ή ιδιολεκτικές (αργκό) εκφράσεις.
- Αποφεύγονται τα πάθη των φωνηέντων σε υπερβολικό βαθμό (Αποκοπή: απ' το χωριό – από το χωριό, Αφαίρεση: τού 'δωσαν – του έδωσαν, Έκθλιψη: θ' αφήσει – θα αφήσει)
- Αποφεύγονται οι συντομογραφίες
- Αποφεύγεται η χρήση πολλών υποσημειώσεων μιας και δείχνει αδυναμία να ενσωματωθούν οι αναφορές της υποσημείωση στο κυρίως μέρος της εργασίας. Τέλος, καλό θα είναι να διαβαστεί η εργασία αρκετές φορές για να εντοπιστούν ορθογραφικά και εκφραστικά λάθη, σε μια προσπάθεια αναθεώρησης και διόρθωσης της εργασίας. Η σωστή αναθεώρηση μπορεί να γίνει μόνο εφόσον ο συγγραφέας διαβάσει ξανά το κείμενό του μετά από ένα διάστημα αποχής από τη συγγραφή και τη μελέτη του. Το αρχικό κείμενο είναι πιθανό να περιέχει ασάφειες και λογικές ανακολουθίες που οφείλονται σε συνειρμικές σκέψεις του συγγραφέα, οι οποίες παραλείπονται και δεν αποτυπώνονται στο κείμενο κατά τη συγγραφή. Ένα διάστημα αποχής λοιπόν, επιτρέπει στο συγγραφέα να εντοπίσει ευκολότερα τέτοιου είδους παραλήψεις, να εντοπίσει και να διορθώσει τα λάθη, τις επαναλήψεις και τις ασάφειες.

4. Γενικές οδηγίες Εκτύπωσης - Μορφοποίησης

Παρακάτω ακολουθούν μερικοί κανόνες για τη διαμόρφωση και εκτύπωση της πτυχιακής εργασίας

Σημείωση: οι κανόνες που ακολουθούν δεν είναι απόλυτοι ούτε πιο σωστοί από κάποιους άλλους αλλά αποτελούν έναν μόνο οδηγό ώστε να επιτυγχάνεται ομοιομορφία στο σύνολο των πτυχιακών του τμήματος.

- Οι εργασίες **γράφονται** (π.χ. με χρήση του Microsoft Word) και **εκτυπώνονται** στη μία όψη σελίδων μεγέθους A4 (21 x 29,7 cm).
- Τα **περιθώρια** της σελίδας θα πρέπει να είναι 2,54 εκ. πάνω-κάτω και 3,17 εκ. δεξιά-αριστερά. (τα τυπικά του MS word)
- **Προτεινόμενη γραμματοσειρά** είναι η "Times New Roman" ή "Arial", με χαρακτήρες κανονικούς, μεγέθους 12 στιγμών (*points*), με διάκενο τουλάχιστον 1,5 ενώ η στοίχιση είναι πλήρης με αυτόματο συλλαβισμό. Εξαίρεση αποτελούν τυχόν ειδικές σελίδες, πίνακες κλπ

Ο Τίτλος της εργασίας

- Ο τίτλος γράφεται με γράμματα έντονα, 24 στιγμών, bold, centered μετά την έκτη σειρά (με ίδια γράμματα και μέγεθος), στο κέντρο της σελίδας.
- Ο τίτλος της εργασίας πρέπει να είναι σύντομος και σαφής.
- Τον τίτλο ακολουθεί το όνομα του συγγραφέα με γράμματα 18 στιγμών, bold και centred, Οι συγγραφείς γράφουν το όνομα τους στην ονομαστική.
- **Ξένες Λέξεις.** Όλες οι ξένες λέξεις και φράσεις να δίδονται με πλάγια γράμματα, σε παρενθέσεις χωρίς εισαγωγικά.
- **Η αρίθμηση των σελίδων** γίνεται στο κέντρο του υποσέλιδου σύμφωνα με όσα καθορίζονται παρακάτω:
- Οι εισαγωγικές σελίδες έχουν ξεχωριστή αρίθμηση με λατινικούς αριθμούς (i, ii, iii, iv, v,ix, x, xi κ.λπ.), **η οποία αρχίζει από τη σελίδα της περύληψης μέχρι και τον πρόλογο.**
- Η αρίθμηση με αραβικούς αριθμούς (1, 2, 3,κ.λπ.) **αρχίζει από την Εισαγωγή και τελειώνει μέχρι και τη βιβλιογραφία.**

- Το παράρτημα έχει ανεξάρτητη αρίθμηση.
- Η αρίθμηση των κεφαλαίων και των υποκεφαλαίων γίνεται με το δεκαδικό σύστημα και μέχρι τριψήφια αρίθμηση, δηλαδή 3, 3.2, 3.2.4. Οι επικεφαλίδες των κεφαλαίων και των υποκεφαλαίων αρχίζουν από την αριστερή στοίχιση του κειμένου και γράφονται με τους παρακάτω χαρακτήρες:
- Των κεφαλαίων (μονοψήφια αρίθμηση) με χαρακτήρες κεφαλαίους, 14 στιγμών, έντονους, όρθιους (*normal bold*).
- Των υποκεφαλαίων (διψήφια αρίθμηση) με χαρακτήρες πεζούς, 13 στιγμών, έντονους, όρθιους(*normal bold*).
- Των παραγράφων (τριψήφια αρίθμηση) με χαρακτήρες πεζούς, 12 στιγμών, έντονους, πλάγιους (*italics bold*).
- Δεν χρειάζεται να χρησιμοποιείται εσοχή στην πρώτη γραμμή κειμένου κάτω από ένα τίτλο ενότητας ή υποενότητας. Οι παράγραφοι πρέπει να έχουν και δεξιά και αριστερά στοίχιση (*πλήρης / justified*)

Φωτογραφίες και Σχήματα

- Οι φωτογραφίες και τα σχήματα θα πρέπει να μην είναι μεγαλύτερα από το ήμισυ της σελίδας και, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, να μην είναι μεγαλύτερα από μία σελίδα.
- Οι τίτλοι θα πρέπει να είναι με γράμματα 12 στιγμών και πλάγια.
- Οι τίτλοι περιλαμβάνουν τις λέξεις φωτογραφία / σχήμα, μετά τον αριθμό τους και στη συνέχεια μια σύντομη φράση που περιγράφει τι παρουσιάζουν και που καλό είναι να περιγράφεται σε μία μόνο γραμμή
- Σε κάθε περίπτωση ακολουθεί η πηγή για τις φωτογραφίες και τα σχήματα ενώ η πηγή πρέπει να είναι με γράμματα 10 στιγμών πλάγια.
- Η αρίθμηση γίνεται με αύξουσα αρίθμηση ανά κεφάλαιο δηλαδή. (2.xx)
- Η αναφορά στο κείμενο γίνεται χωρίς σύντμηση, δηλαδή φωτογραφία 1.1, σχήμα 1.2.

Πίνακες

Ισχύουν τα ίδια με τα σχήματα ωστόσο αν οι πίνακες που παρουσιάζουν δεδομένα πρωτογενούς έρευνας της εργασίας δεν χρειάζεται πηγή

- Συνηθισμένο στυλ μορφοποίησης είναι **αυτό των τριών γραμμών** (για το περίγραμμα του πίνακα), μία στην κορυφή, μία στην πρώτη σειρά του πίνακα και μία στο τέλος του πίνακα, όπως φαίνεται και στο παράδειγμα.

Πίνακας 1.3: Η κατανομή των εργαζομένων της επιχείρησης

Τομέας Εργασίας	Συχνότητες	Ποσοστά %
Υπάλληλοι	100	80,0
Προϊστάμενοι	19	15,2
Διευθυντές	6	4,8
Σύνολο	125	100,0

Οι Εξισώσεις

Η αρίθμηση εξισώσεων γίνεται σε μέσα σε παρένθεση ανά κεφάλαιο π.χ. (2.xx) και η αρίθμηση τελειώνει στη δεξιά στοίχιση του πλαισίου.

- Η αναφορά στο κείμενο γίνεται με σύντμηση, δηλαδή εξ. (3) ή εξ. (6).
- Για τη σύνταξη των εξισώσεων μπορεί να χρησιμοποιείται το MsEquation του MsOffice με τα εργαλεία που διαθέτει (Για να ενεργοποιηθεί επιλεγούμε: Μενού «Εισαγωγή / Insert», επιλογή «Αντικείμενο / Object» → «Microsoft

Equation»).

Περιεχόμενα

Για να εισαγάγουμε αυτόματα πίνακα περιεχόμενων σε Ms Word 2007, από το Μενού «Αναφορές» επιλέγουμε «πίνακα περιεχόμενων», και στη συνέχεια «εισαγωγή πίνακα περιεχόμενων». Από το μενού «Επιλογές» επιλεγούμε τα διαθέσιμα στυλ και τα επίπεδα διάθρωσης του πίνακα περιεχόμενων (μέχρι 3, όσα και η αρίθμηση κεφαλαίων και υποκεφαλαίων). Ο υπολογιστής αυτομάτως δημιουργεί με βάση τα επιλεγμένα στυλ τον πίνακα περιεχόμενων στη θέση που έχουμε ορίσει.

ПАРАРТНМА

A. Κριτήρια Αξιολόγησης Ιστοσελίδων

Οι παρακάτω ενδεικτικές ερωτήσεις βοηθούν στην αξιολόγηση κάθε πηγής πληροφοριών που δημοσιεύονται στο διαδίκτυο:

- **Στόχος της ιστοσελίδας και επιδιωκόμενο κοινό**
 - Αναφέρεται το επιδιωκόμενο κοινό;
 - Ο στόχος της ιστοσελίδας είναι να ενημερώσει, να πείσει, να υπερασπιστεί, να διασκεδάσει ή να πουλήσει ένα προϊόν;
- **Αξιοπιστία του συγγραφέα**
 - Αναφέρεται ο δημιουργός της ιστοσελίδας και ο υπεύθυνος για το περιεχόμενο της ιστοσελίδας;
 - Υπάρχουν στοιχεία επικοινωνίας με το συγγραφέα;
 - Ποια είναι η ιδιότητα και οι δραστηριότητες του συγγραφέα;
 - Ο συγγραφέας είναι ειδικός επί του θέματος;
- **Ακρίβεια και αξιοπιστία της πληροφορίας στην ιστοσελίδα**
 - Εμφανίζεται η ιστοσελίδα ως εύκολα αναζητήσιμη;
 - Υπάρχουν αναφορές σε πηγές που υποστηρίζουν τα λεγόμενα της ιστοσελίδας;
 - Έχει η ιστοσελίδα γραμματικά, ορθογραφικά ή τυπογραφικά λάθη;
 - Αν παραπέμπει σε άλλες ιστοσελίδες, αυτές είναι ποιοτικές;
 - Καλύπτει πολύπλευρα ή μονοδιάστατα το θέμα;
 - Περιλαμβάνει κυρίως απόψεις ή γεγονότα;
 - Διακρίνεται μεροληψία στις πληροφορίες και στις απόψεις που διατυπώνονται;
 - Υπάρχουν διαφημίσεις στην ιστοσελίδα;
 - Η ιστοσελίδα είναι εμπορική, κυβερνητική, ακαδημαϊκή, προσωπική, εταιρική; Ποια είναι η κεντρική διεύθυνση της ιστοσελίδας (.edu, .gov, .org, .com); Επιχορηγείται από κάποιο οργανισμό;
 - Θα αποτελούσε καλή πηγή πληροφοριών για ερευνητική εργασία;
- **Ενημερότητα και επικαιρότητα των πληροφοριών της ιστοσελίδας**
 - Πότε δημιουργήθηκε η ιστοσελίδα;
 - Ανανεώνεται;
 - Πότε έγινε η τελευταία ανανέωση;
 - Υπάρχουν μη ενεργοί σύνδεσμοι;
- **Δομή και πλοήγηση στην ιστοσελίδα**
 - Είναι κατανοητή η οργάνωση της ιστοσελίδας;
 - Είναι εύκολη η πλοήγηση στα διάφορα μέρη της ιστοσελίδας;
 - Υπάρχει σύνδεσμος για επιστροφή στην αρχική σελίδα;
 - Προσφέρει κατάλογο περιεχομένων ή ευρετήριο;

Πηγή:(<http://orion.lib.teithe.gr>)B. Κανόνες Ορθογραφίας

1. ΚΑΝΟΝΕΣ ΜΟΝΟΤΟΝΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ (ΕΠΛΟΓΗ)

α. Δεν παίρνουν τόνο οι μονοσύλλαβες λέξεις

- i) Παίρνουν τόνο οι λέξεις που παρουσιάζονται μονοσύλλαβες ύστερα από έκθλιψη ή αποκοπή π.χ. είν' ανάγκη, κοψ' το
- ii) Θεωρούνται μονοσύλλαβοι και δεν παίρνουν τόνο, οι συνιζημένοι τύποι (συνεκφορά δυο φωνηέντων σε μια συλλαβή) π.χ. γεια, μια, για, πια, ποιος - ποια- ποιο.
- iii) Προσοχή στις διαφορές: μια¹ μία, δυο¹ δύο, ποιον¹ (το) ποιόν, το βιος¹ ο βίος

β. Εξαιρούνται και παίρνουν τόνο

- i) ο διαζευκτικός σύνδεσμος “ή” π.χ. Ο Γιώργος ή ο Νίκος
- ii) Τα ερωτηματικά “πού” και “πώς” (είτε βρίσκονται σε ευθεία είτε σε πλάγια ερώτηση) π.χ. Υπάρχει άγνοια για το πώς θα γίνει
- * Το αναφορικό “που” και ο ειδικός σύνδεσμος “πως” δεν παίρνουν τόνο π.χ. Οι άνθρωποι που συνηθίζουν να καταστρέφουν..., Λέγεται πως ο άνθρωπος...

2. ΣΥΛΛΑΒΙΣΜΟΣ

- α. Ένα σύμφωνο ανάμεσα σε δυο φωνήντα συλλαβίζεται με το δεύτερο φωνήν π.χ. υ-πε-ρο-χή, α-νά-με-σα
- β. Δυο σύμφωνα ανάμεσα σε δυο φωνήντα συλλαβίζονται με το δεύτερο φωνήν, εφόσον αρχίζει απ’ αυτά ελληνική λέξη π.χ. έ-θνος (θνητός), α-φθο-νί-α (φθόνος). Άλλιώς χωρίζονται με το προηγούμενο και το επόμενο φωνήν π.χ. περ-πα-τώ, άλ-λος, ά-νοι-γ-μα.
- γ. Τρία ή περισσότερα σύμφωνα ανάμεσα σε δυο φωνήντα, συλλαβίζονται με το ακόλουθο φωνήν, εφόσον αρχίζει ελληνική λέξη από τα δυο πρώτα π.χ. αι-σχρός (σχέδιο). Άλλιώς χωρίζονται και το πρώτο πάει με το προηγούμενο, ενώ τα άλλα με το επόμενο φωνήν π.χ. άν-θρω-πος, εκ-στρα-τεί-α
- δ. Τα δίψηφα, μπ, ντ, γκ δε χωρίζονται στο συλλαβισμό π.χ. α-μπέ-λι, α-ντι-νο-μί-α
- ε. Τα δίψηφα φωνήντα (ου, αι, ει, οι, νι), οι δίφθογγοι και οι καταχρηστικοί δίφθογγοι (αϊ, αη, οϊ, οη, ια, υα, κ.λπ.) καθώς και τα αυ, ευ λογαριάζονται ως ένα φωνήν κατά το συλλαβισμό π.χ. α-ναί-τι-ος, ά-πια-στος, Ευ-ρώ-πη
- στ. Οι σύνθετες λέξεις ακολουθούν τους ίδιους κανόνες στο συλλαβισμό π.χ. εί-σο-δος, πρό-κλη-ση

3. ΓΡΑΦΟΝΤΑΙ ΜΕ ΜΙΑ ΛΕΞΗ

- α. Τα αριθμητικά: από το 13 έως το 19
- β. Οι αντωνυμίες: καθένας - καθεμιά - καθένα - καθετί - κατιτί - οποιοσδήποτε - οσοσδήποτε - οτιδήποτε
- γ. Το ουσιαστικό τα «καθέκαστα»
- δ. Τα άκλιτα: απαρχής, απεναντίας, απευθείας, αφότου, αφού, δηλαδή, διαμιάς, ειδάλλως, ειδεμή, ενόσω, εντάξει, ενώ, εξαιτίας, εξάλλου, εξαρχής, εξίσου, επικεφαλής, επιτέλους, καθ(ε)αυτό, καθεξής, [καλημέρα, καλησπέρα, καληνύχτα, καληώρα] καταγής, κατευθείαν, κιόλας, μεμιάς, μολονότι, ολημέρα, οληνύχτα, ολωσδιόλου, οπουδήποτε, οπωσδήποτε, προπάντων, υπόψη, ωστόσο, παρόλο.
- ε. Τα εμπρόθετα «αφενός» και «αφετέρου» (όπου δε γίνεται να αντικατασταθούν).

4. ΤΟ ΤΕΛΙΚΟ -ν

- α. Το τελικό -ν φυλάγεται στις ακόλουθες λέξεις, εφόσον η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήν ή κ, π, τ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ, ξ, ψ:

 - i) Στο άρθρο «τον, την»
 - ii) Στο αριθμητικό και στο αόριστο άρθρο «έναν»
 - iii) Στην αντωνυμία «την»
 - iv) Στις αρνήσεις «δεν, μην»

- β. Χάνεται όταν ακολουθεί μετά από τις παραπάνω λέξεις, σύμφωνο εξακολουθητικό (σε όλες τις άλλες περιπτώσεις).

5. ΞΕΝΕΣ ΛΕΞΕΙΣ

- α. Οι λέξεις που μπήκανε στη γλώσσα μας, στα νεότερα χρόνια, γράφονται με την απλούστερη μορφή: βίντεο, τρένο, τερακότα, Ρουσό, Ρωσία, κ.α.
- β. Για πολλές από αυτές, υπάρχει μια άλλη - εξίσου αποδεκτή - γραφή, που προσπάθησε

να μεταφέρει στην Ελληνική τα γράμματα των αντίστοιχων ξενικών π.χ. τραίνο, Ρουσσώ, μοτοσυκλέττα, σωβινισμός κ.λπ.

6. ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

α. Έννοιες σε -εια, -οια, -ια

- i) Γράφονται με -εια οι λέξεις που προέρχονται από ρήματα σε -εύω π.χ. γιατρειά < γιατρεύω, δουλειά < δουλεύω, αλαζονεία < αλαζονεύομαι
- ii) Γράφονται με -εια οι προπαροξύτονες λέξεις π.χ. αλήθεια, συνήθεια, αναίδεια
- iii) Γράφονται με -οια οι λέξεις που έχουν ως β' συνθετικό τις λέξεις νους, βους, πνέω, ρέω, πλέω. π.χ. άνοια, παράνοια, Εύβοια, άπνοια, απόρροια, άπλοια.
- iv) Γράφονται με -ία τα παροξύτονα θηλυκά π.χ. λειτουργία, ανοησία
- v) Γράφονται με -ια όσα έχουν κατάληξη με καταχρηστικό δίφθογγο π.χ. αρρώστια, περηφάνια.
- vi) Γράφεται με -ιά το θηλυκό επιθέτων σε -ύς, -ιά, -ύ π.χ. βαθύς, βαθιά, βαθύ

β. Θηλυκά ουσιαστικά σε -ος

- i) Τα θηλυκά σε -ος μένουν αρχαιόκλιτα π.χ. η μέθοδος, οι μέθοδοι
- ii) Στην αιτιατική αποβάλλουν το τελικό -ν.
- iii) Κλίνονται ως εξής:
 - η μέθοδος οι μέθοδοι
 - της μεθόδου των μεθόδων
 - την μέθοδο τις μεθόδους
 - {(ω) μέθοδος (ω) μέθοδοι}

7. ΕΠΙΘΕΤΑ

α) Το επίθετο πολύς - πολλή - πολύ και το επίρρημα πολύ

- i) Το πολύς είναι επίθετο, όταν προσδιορίζει ουσιαστικό τότε ακολουθεί το ουσιαστικό στο γένος, στην πτώση και στον αριθμό.
π.χ. με πολλή αγάπη, ο πολύς κόσμος
- ii) Το πολύ είναι επίρρημα, όταν προσδιορίζει επίθετο. Τότε λειτουργεί ποσοτικά και γράφεται με ένα λάμδα και ύψιλον. π.χ. πολύ περισσότερο υλικό, πολύ καλός

β) Τα τρικατάληκτα επίθετα σε -ης -ης -ες κλίνονται ως εξής:

- ο, η συνεχής, πλήρης το συνεχές, πλήρες
- του, της συνεχούς, πλήρους του συνεχούς, πλήρους
- το(v), τη(v) συνεχή, πλήρη το συνεχές, πλήρες
- {(ω) συνεχή, πλήρη (ω) συνεχές, πλήρες}

- οι συνεχείς, πλήρεις τα συνεχή, πλήρη
- των συνεχών, πλήρων των συνεχών, πλήρων
- τους συνεχείς, πλήρεις τα συνεχή, πλήρη
- {(ω) συνεχείς, πλήρεις (ω) συνεχή, πλήρη}

8. ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ

α) Έχουν παραθετικά σε -ότερος -ότατος (με όμικρον στην προπαραλήγουσα), όσα επίθετα έχουν κατάληξη σε -ος

π.χ. ωραίος - ωραιότερος - ωραιότατος

τίμιος - τιμιότερος - τιμιότατος

Εξαιρούνται όσα προέρχονται από τοπικά επιρρήματα.

Σε -ω π.χ. (άνω) - ανώτερος - ανώτατος

(κάτω) - κατώτερος - κατώτατος

[επίθετα σε -ος: είναι όσα έχουν παραγωγικές καταλήξεις

σε -ιος, -ικος, -ιμος, -ινος, -υρος, -αρος, -αιος, -ειος, -ηρος, -ιδερος]
 β) Όσα παραθετικά τελειώνουν σε **-ύτερος** - **ύτατος** γράφονται με ύψιλον στην **προπαραλήγουσα**. π.χ. βαθύς - βαθύτερος - βαθύτατος
 [Έχουν παραθετικά σε -ύτερος - ύτατος τα αρχαία τριτόκλιτα φωνηεντόκλητα επίθετα, τα οποία κρατούν την ιστορική τους γραφή και σχηματισμό]
 Εξαιρείται το: νωρίτερα
 γ) Έχουν παραθετικά **σε -έστερος** - **έστατος** τα επίθετα σε **-ης** -**ης** -**ες**
 π.χ. υγιής - υγιέστερος - υγιέστατος
 συνήθης - συνηθέστερος - συνηθέστατος.

9. ΜΕΤΟΧΕΣ

α) **Η ενεργητική μετοχή γράφεται με -ώ-όταν τονίζεται και -ο- όταν δεν τονίζεται**
 Ισχύει δηλαδή: -ώντας ≠ -οντας π.χ. γελώντας ≠ παιζόντας
 Εξαιρείται το: «όντας» μτχ του είμαι
 β) Το αντίθετο ακριβώς συμβαίνει στην παθητική μτχ που τελειώνει σε -όμενος
 Ισχύει δηλαδή: -όμενος ≠ -ωμένος π.χ. διαμαρτυρόμενος ≠ καθηλωμένος
 γ) Η παθητική μετοχή σε -μένος είναι κλιτή, έχει 3 γένη και 2 αριθμούς
 π.χ. ο νικημένος, η νικημένη, το νικημένο
 δ) Η παθητική μετοχή σε -μένος γράφεται με 2μ (μμ) όταν προέρχεται από ρήματα που έχουν χαρακτήρα π, β, φ, (πτ)
 π.χ. γραμμένος < γράφω, βαμμένος < βάφω

10. ΡΗΜΑΤΑ

α) **Επειδή κάποτε γίνεται σύγχυση ανάμεσα στο -ε και το -αι της κατάληξης, πρέπει να διευκρινιστούν τα εξής:**

i) Το β' πληθυντικό πρόσωπο (=εσείς) ΟΡΙΣΤ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΦΩΝΗΣ γράφεται με -ε. Π.χ. εσείς παιζετε, γράφετε, σε αντίθεση με το γ' ενικό πρόσωπο (=αυτός, αυτή, αυτό κ.λπ.) ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΑΘΗΤΙΚΗΣ ΦΩΝΗΣ που γράφεται με -αι. π.χ. αυτό γράφεται, δηλώνεται

[δένετε ≠ δένεται, δηλώνετε ≠ υποδηλώνεται και πιο απλά: Το υποκείμενο στους πρώτους τύπους είναι «εσείς» ενώ στους δεύτερους είναι ένα γ' πρόσωπο («αυτός, εκείνο, τούτο» κ.λπ.)]

Σημείωση: Πάρα πολύ πρακτικά στην έκθεση ιδεών, οι τύποι των ρημάτων που τελειώνουν σε -ται, γράφονται με -αι, και αυτό γιατί η συγγραφή σε β' πληθυντικό στην έκθεση ιδεών δεν ενδείκνυται (εκτός και αν επιβάλλεται περιορισμένα από το επικοινωνιακό πλαίσιο).

ii) Η κατάληξη -ο-νται γράφεται πάντοτε με -αι π.χ. δηλώνονται, τίθενται

iii) δεν-ουμε, δηλών-ουμε ≠ δεν-ομαι, δηλών-ομαι

β. Αύξηση

i) Είναι λανθασμένη η άτονη εσωτερική αύξηση των σύνθετων ρημάτων.

Δε γράφουμε «επεδίωκε», «παρεβίασε» αλλά «επιδίωκε», «παραβίασε».

ii) Αρχαϊκή εσωτερική αύξηση παίρνουν στα τρία πρόσωπα του ενικού κάποια συγκεκριμένα ρήματα:

Τα πιο συνηθισμένα είναι:

εκφράζω - εξέφραζα συμβαίνει - συνέβαινε

εγκρίνω - ενέκρινα εμπνέει - ενέπνεε

ενδιαφέρω - ενδιέφερα

γ. Το ρήμα «βάλλω» και τα σύνθετά του:

αμφιβάλλω, αναβάλλω, αποβάλλω, διαβάλλω, εισβάλλω, εκβάλλω, επιβάλλω, καταβάλλω, μεταβάλλω, παραβάλλω, προσβάλλω, συμβάλλω, υποβάλλω

i. γράφονται με 2λ όταν το ρήμα δηλώνει διάρκεια ή επανάληψη
(θέμα ΕΝΕΣΤ, ΠΡΤ, ΜΕΛΛ. ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΤΙΚΟΥ)

ii. γράφονται με 1λ όταν το ρήμα δηλώνει κάτι το στιγμιαίο
(θέμα ΑΟΡ, ΜΕΛΛ ΣΤΙΓΜΙΑΙΟΥ, ΠΡΚ, ΥΠΕΡΣ)

-λλ- <====> διάρκεια, επανάληψη, εξακολούθηση

-λ- <====> στιγμιαίος χαρακτήρας ενέργειας

π.χ. Ο ρατσισμός προσβάλλει την ανθρώπινη αξία

Το δικαστήριο του επέβαλε την ποινή του θανάτου

δ. Το ρήμα «άγω» και τα σύνθετά του:

εισάγω, ενάγω, εξάγω, προάγω, προσάγω, συνάγω, ανάγω, διάγω, κατάγω, μετάγω, προάγω, επάγω, υπάγω, απάγω

i) Γράφονται και σχηματίζονται κανονικά (με θέμα -αγ-), όταν δηλώνουν διάρκεια ή επανάληψη (θέμα ΕΝΕΣΤ=>ΠΡΤ, ΜΕΛΛ ΕΞΑΚ)

ii) Γράφονται και σχηματίζονται με εσωτερικό αναδιπλασιασμό (-αγαγ-) όταν δηλώνουν κάτι το στιγμιαίο

(θέμα ΑΟΡ Β'=>ΜΕΛΛ ΣΤΓΜ, ΠΡΚ, ΥΠΕΡΣ)

-αγ- <====> διάρκεια, επανάληψη, εξακολούθηση

-αγαγ- <====> στιγμιαίος χαρακτήρας ενέργειας

π.χ. εξάγει τα συμπεράσματά του

θα συναγάγει τα συμπεράσματά του

απήγε πολίτες ≠ απήγαγε πολίτες

ε. Τα σύνθετα του ρήματος νο-ώ, νο-ούμαι, με φαινομενικές εξαιρέσεις τα εν-νοώ, εν-νοούμαι, έν-νοια, έν-νους, συν-εν-νοούμαι, εν- νόημα, γράφονται με ένα -ν-:

επινοώ, επινόηση,

κατανοώ, κατανόηση,

παρανοώ, παρανόηση

προνοώ, πρόνοια, προνοητικός

διανοούμαι, διανοούμενος

υπονοώ, υπονοούμενο

στ. Στο δόκιμο γραπτό λόγο δε συνηθίζεται το ευφωνικό -ε στην κατάληξη του γ' πληθυντικού π.χ. γράφουν(ε), επιλύουν(ε)

Γ. Στίξη

Στίξη είναι η θέση στιγμών και άλλων σημείων που έχουν ως σκοπό την ευκολότερη κατανόηση του κειμένου. Η στίξη βασίζεται στη σύνταξη και επομένως απαιτεί σκέψη και συντακτική ανάλυση των προτάσεων. Χωρίς να εξετασθούν λεπτομερώς όλες οι περιπτώσεις στίξεως (εδώ θα ήταν αδύνατον), συνιστάται να ακολουθούνται οι παρακάτω βασικοί κανόνες

Η Τελεία

Η τελεία στιγμή χωρίζει μέρη του γραπτού λόγου που αποτελούν πλήρες νόημα. Η τελεία αποφεύγεται σε τίτλους, επιγραφές και επικεφαλίδες.

Σημείωση: Στις υποσημειώσεις βάζουμε πάντα τελεία.

Το Κόμμα

Το σημείο στίξεως που δυσκολεύει περισσότερο είναι το κόμμα (κόπτω), επειδή η λειτουργία του είναι πολύπλοκη, μερικές φορές φαινομενικά αντιφατική. Εάν τις περισσότερες φορές σε λογοτεχνικά κείμενα η χρήση του κόμματος εξυπηρετεί και το προσωπικό ύφος του συγγραφέα, σε κείμενα επιστημονικού και διοικητικού

χαρακτήρα είναι απαραίτητο να ακολουθούνται οι σχετικοί βασικοί κανόνες.

Το κόμμα χρησιμεύει για να χωρίζονται:

I. Μέσα στην πρόταση:

α) Όμοιοι ασύνδετοι όροι, δηλαδή υποκείμενα, αντικείμενα, κατηγορούμενα, προσδιορισμοί κλπ.:

Η επιτροπή για τα δικαιώματα της γυναικας, η επιτροπή κοινωνικών υποθέσεων και η επιτροπή αναφορών εξέδωσαν θετική γνωμοδότηση.

Οι βουλευτές εξέτασαν τις εκθέσεις, τις γνωμοδοτήσεις, τις επιστολές και τις ανακοινώσεις.

β) Οι μετοχικές προτάσεις, όταν είναι επεξηγήσεις ή όταν είναι πολύ μεγάλες:

Με τέτοιο τρόπο κυβερνούν, φιμώνοντας τους αντιφρονούντες.

Διαβάζοντας μανιωδώς όλα τα δημοσιεύματα για το θέμα αυτό, έγινε αυθεντία.

Αλλά:

Τρώγοντας έρχεται η όρεξη.

Γράφοντας μαθαίνεις.

γ) Τα ρήματα που έχουν το αυτό υποκείμενο, όταν είναι ασύνδετα, χωρίζονται με κόμμα:

Ο πρόεδρος κάλεσε το προεδρείο σε συνεδρίαση, έστειλε τις προσκλήσεις, διαβίβασε τα σχετικά έγγραφα στα μέλη, έκανε διαβήματα προς το Συμβούλιο και την Επιτροπή για τη διευθέτηση του ζητήματος.

δ) Χωρίζονται με κόμματα δύο ή περισσότερα επίθετα που αναφέρονται στο ίδιο ουσιαστικό:

Οι καλοκάγαθοι, εργατικοί, αφιλοκερδείς χωρικοί των υποδέχθηκαν με καλοσύνη.

Όταν όμως το τελευταίο επίθετο αποτελεί με το ουσιαστικό μια έννοια την οποία προσδιορίζει το προηγούμενο επίθετο, τότε τα δύο επίθετα δεν χωρίζονται με κόμμα:

Το μεγάλο πράσινο βιβλίο. Το ψηλό ξύλινο σπίτι.

ε) Χωρίζεται με κόμμα η κλητική προσφώνηση:

Αξιότιμε κύριε, σας εκφράζουμε ...

Σου το είχα πει, αγαπητή μου, αλλά δεν το έλαβες υπόψη.

στ) Χωρίζονται με κόμμα τα αρνητικά ή βεβαιωτικά μόρια στην αρχή της πρότασης:

Nαι, θα επιστρέψω γρήγορα.

Όχι, δεν θα σου το πω.

Βέβαια, έχει ήδη γραφεί.

ζ) Χωρίζεται με κόμματα η παράθεση ή η επεξηγηση:

Παρενέβησαν ο κ. Γεωργίου, πρόεδρος της Επιτροπής, ο κ. Νικολάου, αντιπρόεδρος, ο κ. Βασιλείου, μέλος του προεδρείου.

η) Χωρίζονται με κόμμα οι όροι της πρότασης που συνδέονται με τους συνδέσμους ή, είτε, μήτε, ούτε, όταν είναι περισσότεροι των δύο:

Ούτε ο πρόεδρος, ούτε οι αντιπρόεδροι, ούτε οι κοσμήτορες ήταν παρόντες στη συνεδρίαση.

Όταν οι όροι της πρότασης συνδέονται με τους ανωτέρω συνδέσμους, δεν χρειάζεται κόμμα:

To κείμενο να διαβιβασθεί στην επιτροπή νομικών θεμάτων ή στην επιτροπή κοινωνικών υποθέσεων.

II. Μέσα στην περίοδο:

α) Χωρίζονται με κόμμα οι κύριες αντιθετικές προτάσεις, όταν συνδέονται με αντιθετικούς συνδέσμους:

Εγώ μεν το είπα, αλλά εσύ δεν το έλαβες υπόψη.

Θέλω, μα δεν μπορώ.

Όταν όμως δεν αντιτίθενται προτάσεις, αλλά η αντίθεση βρίσκεται μέσα σε έναν όρο της προτάσεως, τότε δεν χρειάζεται κόμμα:

Η αντιπροσωπεία που μετέβη στην Αθήνα ήταν ολιγομελής αλλά αποτελεσματικότατη.

β) Χωρίζονται με κόμμα οι δευτερεύουσες προτάσεις, εκτός εάν αποτελούν αντικείμενο ή υποκείμενο ρήματος (απόδοση παλαιού απαρεμφάτου ή κατηγορηματικής μετοχής):

Θέλω να πω. Χωρίς κόμμα, διότι το «να πω» είναι αντικείμενο του θέλω. Απόδοση του παλαιού απαρεμφάτου («βούλομαι ειπείν»).

Ντρέπομαι να λέω τα ίδια και τα ίδια. [«Να λέω», χωρίς κόμμα, διότι είναι απόδοση κατηγορηματικής μετοχής («αισχύνομαι λέγων»).]

Ελπίζω ότι κατά την προσεχή συνεδρίαση θα ληφθεί επιτέλους μια απόφαση.

Οι αθλητές που αγωνίζονται στο στάδιο είναι Έλληνες.

γ) Οι συμπερασματικές προτάσεις χωρίζονται με κόμμα:

Να ληφθούν μέτρα, ώστε ...,

Δεν είναι δειλή, να (= ώστε να) φοβάται το σκοτάδι.

δ) Οι ενδοιαστικές προτάσεις και οι ειδικές, και γενικώς όλες οι δευτερεύουσες προτάσεις, όταν είναι αντικείμενα, δεν χωρίζονται με κόμμα:

Φοβούμαι μήπως δεν έλθει.

Πρόσεχε μην πέσεις.

Της είπαν πως ήρθε.

Είδα ότι δεν το έγραψε ακόμη.

Όταν όμως δεν είναι αντικείμενα αλλά προσδιορισμοί ή επεξηγήσεις, τότε χωρίζονται με κόμμα:

Του το είπα χίλιες φορές, ότι δεν πρέπει να ντύνεται τόσο ελαφρά. Η ειδική πρόταση είναι επεξήγηση του αντικειμένου «το».

Σημείωση: Αποφεύγουμε να χρησιμοποιούμε τα αποσιωπητικά αντί της συντμήσεως κλπ.

Οτι κυκλοφορεί αυτή η φήμη, είναι γεγονός (= αυτό είναι γεγονός).

Οτι έχει σημειωθεί πλέον σημαντική πρόοδος, κανείς δεν μπορεί να το αμφισβητήσει (= αυτό κανείς δεν μπορεί να το αμφισβητήσει).

ε) Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις δεν χωρίζονται με κόμμα. Είναι συνήθως αντικείμενο του ρήματος:

Τον ρώτησε μήπως θέλει το βιβλίο του.

Τον ρώτησε πότε θα γυρίσει.

Ηθελε να μάθει τι έκρυβε στη βαλίτσα της.

Όταν οι πλάγιες προτάσεις προηγούνται του ρήματος, εκεί χρειάζεται κόμμα:

Κατά πόσον είναι δυνατόν να σχηματισθεί κυβέρνηση, είναι δύσκολο να λεχθεί σήμερα (= αυτό είναι δύσκολο να λεχθεί σήμερα).

στ) Δεν χωρίζεται με κόμμα το υποκείμενο από το ρήμα, εκτός αν παρεμβάλλεται άλλη πρόταση ή προτάσεις· αν παρεμβάλλεται πρόταση, τότε χρειάζονται δύο κόμματα και όχι ένα. Τα κόμματα έχουν πολλές φορές θέση παρενθέσεως (ποιος διανοήθηκε ποτέ να ανοίξει χωρίς να κλείσει παρένθεση ή το αντίστροφο;):

Ο πρόεδρος πρέπει να λάβει αμέσως απόφαση επί του θέματος αυτού.

Ο πρόεδρος, τόνισε ο κ. Γιαννόπουλος, πρέπει να λάβει αμέσως απόφαση επί του θέματος αυτού.

Υπάρχει όμως και άλλη περίπτωση κατά την οποία μπορεί το υποκείμενο «φαινομενικά» να χωρίζεται από το ρήμα. Αυτό συμβαίνει όταν έχουμε πολλά

υποκείμενα ασύνδετα: *βιβλία, τετράδια, χαρτιά, πένες, μολύβια, ήταν ριγμένα επάνω στο τραπέζι*. Όταν τεθεί κόμμα πριν από το ρήμα, υπάρχει συλλογικό, κατά το νοούμενο, υποκείμενο (όλα αυτά) και τα άλλα υποκείμενα αποτελούν την ανάλυση του υποκειμένου αυτού και έχουν έναντι του ρήματος το αυτό βάρος. Η στίξη αυτή δεν είναι, ωστόσο, υποχρεωτική.

Όταν όμως τεθεί ο σύνδεσμος και μεταξύ του προτελευταίου και του τελευταίου υποκειμένου, δηλαδή *πένες και μολύβια*, τότε δεν είναι δυνατόν να τεθεί κόμμα πριν από το ρήμα.

ζ) Πολλοί πιστεύουν ότι προ του **και** δεν τίθεται κόμμα. Αυτό εξαρτάται από τη φύση του συνδέσμου.

Όταν είναι συνδετικός δεν χρειάζεται ασφαλώς κόμμα. Συνδέει όμοια πράγματα:

Στοιχεία τέτοιου είδους έχουν πολύ σχετική αξία και πρέπει να χρησιμοποιούνται με προσοχή.

Όταν όμως, πριν από το και που συνδέει δύο προτάσεις, υπάρχει ένα και που συνδέει δύο όρους της πρώτης πρότασης, το κόμμα συνηθίζεται:

Η επιτροπή εξέτασε το ιστορικό του ζητήματος, τις σχετικές εισηγήσεις και τις απόψεις των ενδιαφερομένων, και εξέδωσε θετική γνωμοδότηση.

Κόμμα χρησιμοποιείται επίσης πριν από το και όταν υπάρχει μια ασυνέχεια στη ροή του λόγου:

Το χειρόγραφο πρέπει να είναι ευκρινές, και υπάρχουν σοβαροί λόγοι γι' αυτό.

Διαβάζει πολλά βιβλία, και τα βιβλία είναι το άλφα και το ωμέγα της γνώσης.

Στις περιπτώσεις αυτές υπάρχει σχεδόν πάντοτε αλλαγή υποκειμένου και συχνότατα μορφολογική ασυμμετρία των δύο προτάσεων (π.χ. στη σειρά υποκειμένου-ρήματος, στην αναφορά ή μη του υποκειμένου)· αντί του κόμματος μπορεί να χρησιμοποιηθεί παύλα ή άνω τελεία.

Όταν όμως είναι προσθετικός, τότε απαιτείται κόμμα:

Στις εθνοτικές μειονότητες της Ευρώπης περιλαμβάνονται Βορειοαφρικανοί, και Τσιγγάνοι που έρχονται από τα ανατολικά κράτη.

Ο προσθετικός σύνδεσμος και μπορεί να αντικατασταθεί από: ακόμη και, καθώς και.

Υπάρχει και αντιθετικό και προ του οποίου χρειάζεται κόμμα:

Η νομική επιτροπή συνέταξε το έγγραφο, και το παρουσίασε η επιτροπή αναφορών. (Δηλαδή η μεν νομική επιτροπή συνέταξε το έγγραφο, η δε επιτροπή αναφορών το παρουσίασε.)

η) Η δυσκολότερη όμως περίπτωση είναι η θέση ή μη κόμματος πριν από αναφορική πρόταση που ακολουθεί το υποκείμενο, επειδή η εσφαλμένη χρήση του κόμματος έχει ως αποτέλεσμα βασική λογική αλλοίωση του περιεχομένου του κειμένου:

Τα κράτη μέλη που υπέγραψαν τη σύμβαση καλούνται σε διάσκεψη.

(Η αναφορική πρόταση εδώ αποτελεί άμεσο και αναγκαίο προσδιορισμό του υποκειμένου. Καθορίζει ποια κράτη μέλη καλούνται σε διάσκεψη, δηλαδή όσα κράτη μέλη υπέγραψαν τη σύμβαση καλούνται σε διάσκεψη και όχι όλα.)

Τα κράτη μέλη, που υπέγραψαν τη σύμβαση, καλούνται σε διάσκεψη.

[Εδώ είναι δυνατόν να παραλειφθεί η αναφορική πρόταση χωρίς να αλλοιωθεί

ουσιαστικά το νόημα, δηλαδή τα κράτη μέλη (όλα), που όπως γνωρίζουμε υπέγραψαν τη σύμβαση, καλούνται στη διάσκεψη.]

Βασικό εγχειρίδιο για κανόνες γραμματικής και ορθογραφίας είναι το βιβλίο:
«Η Νεοελληνική Γραμματική» του Οργανισμού εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων
(το γνωστό από τα χρόνια του δημοτικού μικρό, μπλε βιβλίο).

Μπορείτε να βρείτε όλο το βιβλίο σε pdf εδώ:

http://4dim-ampel.thess.sch.gr/ict/grammatiki_neas_ellinikis.pdf

ή να το κατεβάσετε από το eclass

<http://eclass.teikoz.gr/EM101/>

Μπορείτε να βρείτε τους **κανόνες γραμματικής και ορθογραφίας** που παρουσιάζονται στο παρόν κείμενο στους παρακάτω υπερσυνδέσμους

Α) Παιδαγωγικό τμήμα Πανεπιστημίου Αιγαίου

<http://www.rhodes.aegean.gr/sxedia/GRAFDASKALOU/grammatiki/index2.htm>

Β) Επιλεγμένοι Κανόνες Ορθογραφίας από το blog του φιλολόγου Κ. Καρεμφύλλη

http://e-keimena.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=75:2009-10-17-18-10-22&catid=91:2009-10-17-17-53-41&Itemid=53

Γ) Σύντομες οδηγίες στο ΤΕΙ Κρήτης

<http://www.teicrete.gr/users/kutrulis/Glosika/Orthografia.htm>

Σύντομους **on line κανόνες στίξης** μπορείτε να βρείτε στον παρακάτω υπερσυνδέσμο

<http://publications.europa.eu/code/el/el-4100100el.htm#1012>